

1.4.3 VÅGEHVAL

Foto: George McCallum

Nils Øien

nils.oeien@imr.no

► Status og råd

Norge fastsetter kvoter for de bestandene av vågehval som vi fangster på ved hjelp av en forvaltningsprosedyre som er utviklet av vitenskapskomiteen i Den internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC). Langtidsmålet for forvaltningen er at bestanden skal styres mot et nivå på 60 % av den opprinnelige bestanden. Totalkvoten for 2007 er satt til 1052 dyr.

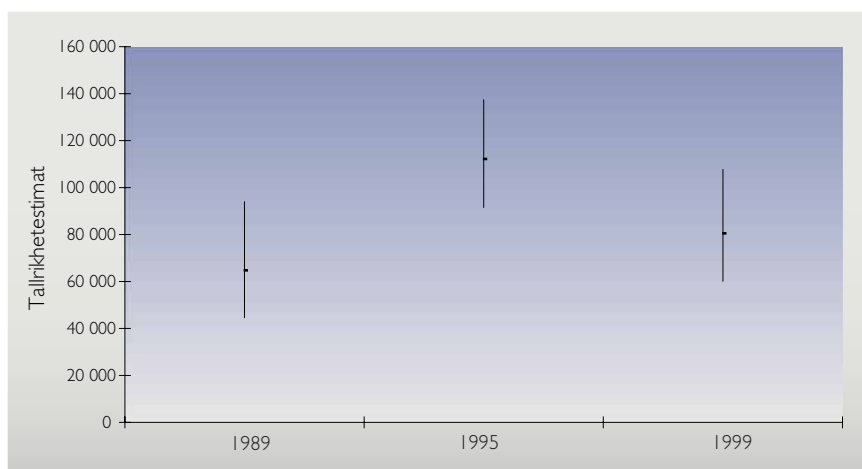
Vågehvalen er en art med et relativt langt livsløp og forventes derfor ikke å være utsatt for store svingninger i bestandsstørrelse og rekruttering over tidshorisonter kortere enn 5–10 år. Bestandsestimater basert på anerkjent metodikk er av nyere dato. Derfor har vi ikke grunnlag for å si så mye om trender i bestandsutviklingen ut fra disse dataene. Derimot har vi fangststatistikk for så å si hele perioden for den moderne vågehvalfangsten, som startet på 1920-tallet. På grunnlag av denne statistikken er det beregnet at bestanden på begynnelsen av 1980-tallet var omkring 70 % av hva den var 30 år tidligere. Etter å ha stoppet vågehvalfangsten etter 1987-sesongen på grunn av sterk internasjonal kritikk, åpnet norske myndigheter igjen for kommersiell fangst i 1993 etter at de første bestandsberegningene for den nordøstatlantiske vågehvalbestanden, basert på telletokt i 1988 og 1989, var blitt godkjent av IWCs vitenskapskomité.

De norske fangerne beskatter to bestander. Den viktigste bestanden er den nordøstatlantiske som finnes i Nordsjøen, langs norskekysten, i Barentshavet og ved Svalbard. For denne bestanden har vi nå tre estimater (Figur 1.4.3.2) hvorav det nyeste er på 80 500 vågehval, basert på telletokt i perioden 1996–2001. Nye beregninger vil foreligge i 2008, basert på den inneværende telletoktperioden 2002–2007.

Norske fangere driver også en begrenset fangst på bestanden i den økonomiske sonen rundt Jan Mayen. Bestandsgrunnlaget her har ut fra en telling gjennomført i 1997 blitt beregnet til 26 700 vågehval. For det nordøstlige Atlanterhavet, i områdene øst og nord for Kapp Farvel, ble det beregnet en totalbestand av vågehval på 184 000 dyr basert på tellinger gjennomført i 1995.

Figur 1.4.3.1

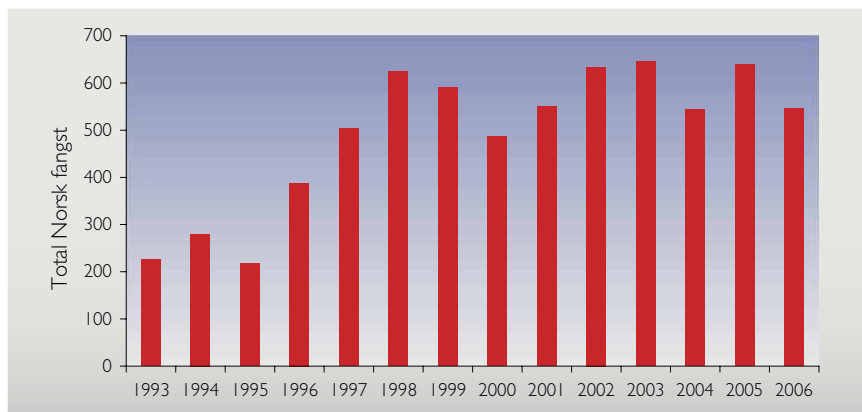
Svømmende vågehval som har blitt påskutt et satellittmerke.
Swimming minke whale with a satellite tag attached.

Figur 1.4.3.2

Tallrikhetsestimater for vågehvalbestanden i det nordøstlige Atlanterhavet – punktestimater og 95 % konfidensintervaller.

Estimates of minke whale abundance in the Northeast Atlantic stock area, point estimates with 95 % confidence regions.

Figur 1.4.3.3

Norsk fangst av vågehval, totalt for alle områder.

Total Norwegian catches of minke whales by year.

Kvoten for 2007 ble satt til 1052 dyr. Av disse kan 900 fangstes i Nordsjøen, langs norskekysten, i Barentshavet og ved Svalbard. Resten av kvoten, 152 hval, kan tas i sonen ved Jan Mayen.

Fiskeri

I 2006 ble kun 546 dyr av totalkvoten på 1052 fanget. Dette skyldes i første rekke at en svært stor del av kvoten var allokert til Jan Mayen-området, som vanligvis ikke har høye tettheter av vågehval og dessuten er kjent for dårlige værforhold. For øvrig er det få hvalfangstbåter som har kapasitet til å drive fangst i dette området. Det er ingen ting som tyder på at det nåværende fangstuttaket (se Figur 1.4.3.3) er noen som helst trussel mot vågehvalbestandene i Nord-Atlanteren.

I dag er det bare Norge som driver kommersiell vågehvalfangst i Nord-Atlanteren. Island har for tiden en mindre forskningsfangst. Grønland faller inn under det som kalles urinnvånerfangst i IWC, noe som betyr at kvotene for dem settes ut fra andre kriterier. For tiden har Grønland en årlig kvote på inntil 175 vågehval ved Vest-Grønland og 12 vågehval ved Øst-Grønland.

Hvert år er det ca. 30 fartøyer som deltar i den norske vågehvalfangsten. Fangsten er regulert ved en konsesjonsordning og gjennomføres i sommersesongen med hovedinnsats i mai–juni. Til fangsten brukes granatharpun, som krøker dyret og avliver det hurtig. Mange av fartøyene er

relativt små, og fangstingen foregår først og fremst i kystnære områder, spesielt fra Vestfjorden/Vesterålen til Finnmark, ved Bjørnøya og ved Spitsbergen. Det viktigste produktet fra fangsten er kjøtt til menneskeføde. I de siste årene har fangsten årlig vært om lag 600 dyr og kjøttutbyttet 700–900 tonn. Førstehåndsverdien av totalfangsten har tilsvarende vært ca. 21–28 millioner kroner årlig.

Vandring

Vandringsmønsteret til vågehval i våre farvann er lite kjent. Det som synes klart, er at det er en generell næringsvandring mot nord på vårparten og vandring ut av området om høsten. Vinteroppholdssted, der man antar at kalving og parring foregår, er helt ukjent, bortsett fra at dette sannsynligvis er på varmere breddegrader.

Vi har litt mer oversikt over vandringen langs norskekysten og i Barentshavet. Om våren kommer vågehvalen nordover langs kysten, og mange av dem går naturlig innom Vestfjorden – dette er grunnlaget for den fangsten som har blitt drevet der. Ser vi på fangststatistikken, er om lag 30 % av fangstene tatt i Vestfjorden, og det er ikke fordi det til enhver tid er særlig mange hval der, men fordi en vesentlig del av totalbestanden vandrer gjennom området på vei til Barentshavet. Hvalen følger så vanligvis kysten videre inn i Barentshavet og stopper opp der det er gode beiteforhold. En slik kjent plass er bankene utenfor Kola, der 20 % av de totale vågehvalfangstene er tatt. Mange hval, og spesielt store

store kjønnsmodne hunner, likedan øst i Barentshavet. Langs kysten fra Finnmark og sørover er det et mer balansert forhold mellom kjønnene, og i Nordsjøen ser det ut til at hanner dominerer. Fangsthistorien og telletoktene som har vært gjennomført de siste 15 årene, viser at fordelingen av vågehval kan variere fra år til år, tilsynelatende mellom perioder med en dominerende østlig fordeling og perioder med en vestlig fordeling. Sannsynligvis er det næringstilgangen som påvirker disse fordelingene. Vi er nå inne i en periode der vågehvalen synes å ha en vestlig fordeling, noe som kan ha sammenheng med store forekomster av beitende sild i Norskehavet.

Vågehvalen er spesielt knyttet til sokkelområder, men finnes også over dypt vann i Norskehavet, særlig når den går etter sild. Som bardehval er vågehvalen spesielt tilpasset beiting på dyreplankton, men den er antakelig den minst spesialiserte av bardehvalene i dette henseende og må betegnes som alteter. Ernæringsundersøkelser i våre farvann viser at hovedretten varierer mellom krill, sild, lodde og sil, men også en rekke andre fiskearter som torsk, sei og polartorsk står på menyen.

Vågehval

Balaenoptera acutorostrata

Andre norske navn: Kalles også "minke", som er blitt tatt opp i engelsk

Maks størrelse:

9 m lang og 5–8 tonn i våre farvann

Levetid: Minst 30 år

Leveområde: I alle verdenshav

Kalvingsområde:

Trolig i varmere farvann

Føde: Plankton og fisk

Særtrekk: En av de vanskeligste hvalene å observere fordi den har uanseelig blåst og bare er oppe et par sekunder av gangen

Nøkkeltall:

KVOTE FOR 2007: 1052 hval

KVOTE FOR 2006: 1052 hval

FØRSTEHÅNDSVERDI I 2006:

om lag 21 millioner kroner

Vågehvalen er den minste av bardehvalene i finnhvalgruppen, som kjennetegnes ved at de er strømlinjeformede raske svømmere med ryggfinne. Den blir kjønnsmoden når den er om lag fem år gammel, og det antas at hunnene får én unge hvert år fra de blir kjønnsmodne. Vågehvalen er en vandrende art som tilbringer sommeren på høyere breddegrader for å dra nytte av den rike næringstilgangen. Vinteroppholdsstedene er i varmere farvann, der det antas at ungene fødes og parring finner sted.

Den internasjonale hvalfangstkommisjonen regner med fire bestander av vågehval i Nord-Atlanteren: den kanadiske østkystbestanden, Vest-Grønland-bestanden, sentralbestanden og den nordøstatlantiske bestanden. Som nevnt over er det de to sistnevnte nordmenn driver fangst på. Vågehvalen finnes i alle verdenshav. Det skilles imidlertid på artsnivå mellom vågehval på den nordlige og den sørlige halvkule, og på underartsnivå mellom vågehval i Atlanterhavet og i Stillehavet.

Vågehvalens vandringer er sterkt atskilt med hensyn til kjønn og lengde. Utenfor Spitsbergen finner vi nesten bare

Vi vet lite om vandringsmønsteret til vågehvalen i våre farvann.

gravide hunner, trekker til bankene utenfor Spitsbergen.

Dette vandringsmønsteret er stadfestet gjennom tidligere merking med Discovery-piler, små stålpiler som ble skutt inn i hvaler på egne merkeekspedisjoner for så seinere å dukke opp i fangstene. Nå forsøker vi å benytte andre metoder som gjør at vi kan følge hvalene mer kontinuerlig. En opplagt metode er merking med radiosendere som kan kommunisere via satellitter, men problemet er å få festet slike merker på hval. Vi har foreløpig ikke sett noen annen mulighet enn å skyte merkene inn, men naturlige prosesser hos hvalen får merkene til å falle av etter kort tid. Foreløpig har vi ikke truffet slik med merkingen at den har

gitt oss informasjon om vintervandringen, med unntak av at to hval, merket ved Island seint på høsten, satte kursen mot Den midt-atlantiske rygg.

Det finnes også en annen svært interessant observasjon av en vågehvalvandring. I begynnelsen av juni 2003 gikk en liten vågehval seg fast i et bunngarn ved Skagen i Danmark. Dette fisket overvåkes fordi niser ofte havner i garnene, og et merkeprogram baserer seg på satellittsendere festet til ryggfinnen til niser. Et slikt merke ble festet til vågehvalen. Da den ble sluppet fri, satte den omgående kursen tvers over Nordsjøen mot De britiske øyer, gikk nordom Skottland og vest av Irland, og var en måned seinere øst av Azorene. I slutten

av juli var den nordvest av Kapp Verde-øyene, i midten av august passerte den vest av Kanariøyene, mot slutten av august gikk den inn i Middelhavet ved Gibraltar, og de siste signalene ble mottatt helt i slutten av august sør for Mallorca.

Dette viser vågehvalens potensial for vandring over lange avstander. Den merkede hvalen var også i løpet av ferden innom steder som man antar kan være vinteroppholdssteder for vågehval. At den tok en tur innom Middelhavet var imidlertid en overraskelse. Og det virkelig uventede var at denne hvalen gikk i stikk motsatt retning av hva vi forventer på den årstiden!

Minke whale

Minke whales in the Northeast Atlantic are commercially exploited by Norway. The management of this species is based on application of the Revised Management Procedure (RMP) developed by the Scientific Committee of the International Whaling Commission. The input to this procedure are catch statistics and absolute

abundance estimates. The total quota for 2007 is 1052 animals, including transfers from earlier years. The quota for 2006 was also 1052 minke whales in total, of which 609 could be taken in the Northeastern stock area and 443 in the Jan Mayen area. There were no catching undertaken in the Jan Mayen area, and in the Northeastern area

546 animals were caught. The present quotas are based on abundance estimates calculated from surveys conducted in 1989, 1995 and 1996–2001. The most recent estimate (1996–2001) for the Northeastern stock of minke whales is 80,500 animals, and for the Jan Mayen area, which is also exploited by Norwegian whalers, 26,700 animals.